

Bog anmeldelse

Kochumsrapporten, om orsaker till missnöje bland varvsarbetare. Bokförlaget Prisma, 1970. 417 sider, sv. kr. 21,15.

Kochumsrapporten er en undersøgelse af den største virksomhed i Kochumkoncernen. Virksomheden er et skibsværft, og den er Malmøs største arbejdsplads.

Selv om undertitlen »om osaker til missnöje bland varvsarbetare« kunne få en til at karakterisere undersøgelsen som en almindelig trivselundersøgelse, så berettiger indholdet dog, at man kalder den en virksomhedsundersøgelse, da bogen i stor udstrækning beskæftiger sig med selve produktionsforløbet og organiseringen af arbejdet, og således ikke undersøger 'trivsel-ikke trivsel' i et materielt tomrum.

Undersøgelsen er kommet i stand på et initiativ fra Kochumledelsen, der henvendte sig til svensk LO for at få dem til at foretage undersøgelsen. Den aktuelle anledning til undersøgelsen blev angivet som værende en stigende personaleomsætning i visse produktionsled på Kochum, og samtidig kunne LO få lejlighed til at undersøge baggrunden for de accelererende »strukturelle« problemer i deres organisationer.

En mere generel årsag til undersøgelsen er imidlertid nok, som det også implicit fremgår af både ledelsens og LO's udtalelser, at virksomhedsledelsen og fagbureaukratiet ikke længere magter at styre produktionsprocessen tilfredsstillende.

I løbet af de sidste 30 år er der nemlig sket en stigende rationalisering, og indenfor de enkelte afdelinger en delvis automation af værftsarbejdet. Produktionsteknikken, der tidligere

var håndværkspræget, er gået i retning af samlebandsarbejde, hvor skibssektionerne vandrer fra afdeling til afdeling og svejses sammen til større og større enheder, d.v.s. produktionen bliver stadig mere afhængig af, at sektionerne bliver færdige efter et fast tidsskema, da forsinkelser i én afdeling kan stoppe produktionen i andre. Det har derfor været nødvendigt at indføre en mere detaljeret planlægning og kontrol med arbejdet. Dette er blevet gennemført især i form af hård akkordstyring med PTS-akkordsystemet. Dette har imidlertid ikke vist sig at være en særlig rationel form for planlægning og kontrol, da det bidrager til en opsplitning af arbejderne, der ikke ligefrem er befordrende på arbejdsklimaet.

Det er således blevet nødvendigt i den stadig mere komplicerede og uoverskuelige arbejdsproces, at lade dem, der deltager direkte i produktionen, klargøre de svigtende led i planlægning, produktion og kontrol. Som Kochumdirektøren udtaler:

»Vi har ikke været tilstrækkeligt omsorgsfulde med at beholde den arbejdskraft, vi har. Vi har en tendens til at betragte de ansatte som en stor anonym masse, i stedet for at gå ind på de enkeltes personlige problemer, hvilket man naturligvis skal passe på med. Metals ordfører Åke Nilsson har helt ret, når han siger, at der er store mangler i vores personalepolitik. Vi er nu gået ind for en ny linie. Sammen med Metals folk har vi planlagt en attitudeundersøgelse, hvor vi anvender Metals folk. Vi vil gøre klart, at det ikke er kapitalistellers udsagningsinteresser, der ligger bagved, men en stærk interesse for at komme ind på problemerne.«

Samme direktør havde også på et tidligt tidspunkt af undersøgelsen gjort klart, at han ønskede en kvalitativ undersøgelse, så at man ud fra direkte citater kunne se, hvad de interviewede

arbejdere mente om deres arbejdsforhold. Undersøgelsens metode blev således interview i form af frie samtaler, der dog var struktureret gennem en række faste spørgsmål.

Disse spørgsmål er blevet lavet på baggrund af en teori om, at arbejderen har visse behov, han ønsker tilfredsstillt, men at disse behov ikke altid bliver tilgodeset. Der er så blevet opstillet en teori om, hvilke behov arbejderen kan have i relation til sit arbejde, og herudfra er de enkelte spørgsmål blevet struktureret.

1. *Økonomisk udbytte.* »Det økonomiske udbytte skal være tilstrækkeligt for at dække individets normale udgifter. For at det økonomiske udbytte skal være tilfredsstillende, skal lønnen opfattes som værende retfærdig. Opfattelsen af, om noget er retfærdigt eller uretfærdigt, fremkommer gennem sammenligninger med en evt. tidligere løn, eller den løn andre oppebærer.«

2. *Udbyttet af arbejdet i sig selv.* »For at opnå en løn må lønarbejderen gøre en arbejdsindsats. Han kan være mere eller mindre tilfreds med denne type arbejde; han kan være led og ked af det, eller han kan være fascineret af det.«

3. *Det sociale udbytte.* »Under socialt udbytte skal alle de behovsfaktorer, der betinges af vor omgang og kommunikation med andre mennesker sammenfattes.«

4. *Helbredsudbyttet.* Dette udbytte behandles i relation til skiftehold, vejr- og vindforhold på arbejdspladsen, arbejderbeskyttelsesforanstaltninger etc.

I analysen af det indkomne materiale forsøger man så at bestemme indenfor hvilke af de 4 behovsfaktorer, den væsentligste årsag til utilfredsheden kan lokaliseres.

Det er karakteristisk, at disse fire behovsfaktorer, der danner grundlag for den teoretiske ramme for undersøgelsen, alle er faktorer, indenfor hvilke tilfredsheden kan maximeres i det givne samfundssystem – det kapitalistiske samfund. Undersøgelsen afskærer således sig selv allerede fra starten fra at beskæftige sig med de behov, der ikke kan opfyldes i et kapitalistisk samfund, og den bestemmer i stedet at beskæftige sig med mere kompensatoriske behov som den relative løn og sociale behov.

Og det på trods af, at man kraftigt understreger, at der i denne undersøgelse ikke er tale om en kortlægning af opinioner, men om at finde frem til de reelle årsager til utilfredshed blandt arbejderne.

Således er det også betegnende, at man i behandlingen af materialet kun beskæftiger sig med de fire beskrevne faktorer, selv om materialet, der som nævnt består af svagt strukturerede

interviews, indeholder langt flere aspekter end disse fire.

Som eksempel kan nævnes, at man finder den største utilfredshed i relation til det økonomiske udbytte. Man skriver så en længere udredning om, at akkordsystemet ikke fungerer retfærdigt i forhold til arbejdsprocessens planlægning.

Læser man så de citerede arbejderudtalelser grundigt, bliver det klart, at netop på Kochum har lønnen så afgjort en symbolsk og kompensatorisk betydning. Man forventer sig intet andet udbytte af sit arbejde end lønnen, og så skal denne løn også være retfærdig. Som én udtaler:

»Jeg tager præcist hvilket som helst arbejde, tungt eller let; jeg har aldrig noget imod et arbejde. Det eneste jeg har noget imod er, hvis de ikke betaler. Det er det eneste jeg har noget imod.«

Men sådanne aspekter bliver ikke taget op i analysen.

Bogen er splittet op i to dele: I. En mere generel fremstilling af det indsamlede materiale på baggrund af den teoretiske ramme, og en beskrivelse af produktionsprocessens forløb på Kochum. II. En gengivelse af interviewene med arbejderne. Denne gengivelse er dog temmelig problematisk, da man for at hindre identifikation af den enkelte i undersøgelsen har splittet interviewene op i udtalelser, der refererer til de fire opstillede behovsfaktorer. Først gengives således alle relevante udtalelser i relation til arbejdet i sig selv og udbyttet af dette. Dernæst de relevante udtalelser i relation til det økonomiske udbytte. Etc.

Denne opsplittning gør det desværre umuligt for læserne at få et meget mere generelt og systematisk indhold ud af materialet end det, der fremgår af analysen i bogen selv.

*Bente Enevoldsen og
Dorrit Schmidt*